

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

(πρώην ΕΒΔΟΜΟ ΤΜΗΜΑ)

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 8 Οκτωβρίου 2024, με την εξής σύνθεση: Ευαγγελία Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομάτη, Νικόλαος Βόγκας (εισηγητής), Σύμβουλοι, Ευθύμιος Καρβέλης και Αθανάσιος Καρακούδας, Πάρεδροι, οι οποίοι μετέχουν με συμβουλευτική γνώμη.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Γενικός Επιτρόπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος της Επικρατείας, Ευαγγελία Σεραφή, ως νόμιμη αναπληρώτρια του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κώλυμα.

Για να δικάσει την από 15.7.2020 (με ΑΒΔ 1269/21.8.2020) έφεση του ... ..η, κατοίκου Τοπικής Κοινότητας Δασοχωρίου της Δημοτικής Ενότητας Ηρακλείας Σερρών, με ΑΦΜ ..., ο οποίος παραστάθηκε δια δηλώσεως του άρθρου 231 παρ. 1 του ν. 4700/2020 του πληρεξουσίου δικηγόρου του Μιχαήλ Ναθαναηλίδη (ΑΜ ΔΣΣ 569)

κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αντωνίας – Ευανθίας Βασιλοπούλου

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση της 849/19.2.2020 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης του Υφυπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Την εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, η οποία ζήτησε την απόρριψη της έφεσης. Και

Την Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία πρότεινε την έκδοση προδικαστικής απόφασης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του και της Γραμματέως του.

Αφού άκουσε την εισήγηση του Συμβούλου Νικολάου Βόγκα

Μελέτησε τα στοιχεία του φακέλου

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο και αποφάσισε τα ακόλουθα :

1. Για την άσκηση της κρινόμενης έφεσης έχει καταβληθεί το 716928747955 0331 0002 ηλεκτρονικό παράβολο της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, ποσού 337,82 ευρώ. Δοθέντος ότι κατά το χρόνο άσκησης της κρινόμενης έφεσης (15.7.2020) το παράβολο ανερχόταν σε 1% του αμφισβητούμενου ποσού, χωρίς προσαυξήσεις (εν προκειμένω 33.761,0 ευρώ) δηλαδή σε 337,61 ευρώ (αρ. 73 παρ. 1 και 3δ του ν. 4129/2013, Α' 52, όπως όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρα 38 και 45 ν. 4446/2016, Α' 240 από 23.1.2017) πρέπει να επιστραφεί στον εκκαλούντα το αχρεωστήτως καταβληθέν παράβολο ποσού 0,21 ευρώ, ανεξαρτήτως έκβασης της δίκης (ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1620/2023, 2050/2021).

2. Με την κρινόμενη έφεση ζητείται η ακύρωση της 849/19.2.2020 απόφασης του Υφυπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με την οποία επιβλήθηκε στον εκκαλούντα δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση του ποσού των 33.761,0 ευρώ, πλέον τόκων 21,11 ευρώ, που φέρεται ότι καταβλήθηκε στον εκκαλούντα, ως οικονομική ενίσχυση, για τη βελτίωση της γεωργικής του εκμετάλλευσης, στο πλαίσιο του Μέτρου 121 «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων», του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της περιόδου 2007-2013, το οποίο συγχρηματοδοτείται μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (κατά 95%) και από εθνικούς πόρους (κατά 5%).

3. Η έφεση αυτή, απαραδέκτως στρέφεται και κατά του, εκδώσαντος την προσβαλλόμενη πράξη, Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ο οποίος δεν νομιμοποιείται παθητικώς στην παρούσα δίκη, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 1 του ν. 4700/2020 (Α' 127), διάδικος στη δίκη ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο εκπροσωπείται από τον Υπουργό Οικονομικών. Περαιτέρω, η κρινόμενη έφεση κατά το μέρος που στρέφεται και κατά κάθε άλλης συναφούς πράξης ή παράλειψης, χωρίς να προσδιορίζει τις προσβαλλόμενες πράξεις ή παραλείψεις είναι αόριστη και ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης και ως εκ τούτου απαράδεκτη, κατ' άρθρο 59 παρ. 3 του ν. 4700/2020 (ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1620/2023, σκ. 2). Κατά τα λοιπά η κρινόμενη έφεση έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και νομοτύπως και πρέπει να εξεταστεί ως προς την ουσιαστική βασιμότητά της.

4. Με τον Κανονισμό 1290/2005 της 21.6.2005 (L 209 της 11.8.2005) και τους μετέπειτα ισχύοντες Κανονισμούς 1303 και 1306/2013, της 17.12.2013 (EL 20.12.2013) θεσπίστηκε το πλαίσιο για τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και γεωργικής ανάπτυξης, μεταξύ άλλων και από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) το οποίο χρηματοδοτεί με επιμερισμένη διαχείριση τη χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης (αρ. 4 του Καν. 1290/2005 και 5 του Καν. 1306/2013). Ειδικότερα, θεσπίστηκε ένα αποκεντρωμένο σύστημα εφαρμογής και ελέγχου των παρεμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης, σύμφωνα με το οποίο η ευθύνη για την εφαρμογή και την υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων από το ΕΓΤΑΑ πράξεων, καθώς και ο έλεγχός τους ανήκει, κατά πρώτο λόγο, στην ευθύνη των κρατών μελών, τα οποία οφείλουν σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 33 του Κανονισμού 1290/2005, 72 έως 74 του Κανονισμού 1303/2013 και 1ζ και 56 του Κανονισμού 1306/2013, να θεσπίσουν το αναγκαίο νομοθετικό πλαίσιο που εξασφαλίζει την επιτυχή εκτέλεση των επί μέρους ενεργειών, την πρόληψη και δίωξη των παρατυπιών και την ανάκτηση των παρανόμως ή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, με την επιβολή δημοσιονομικών διορθώσεων και ανακτήσεων και με γνώμονα την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη διασφάλιση του προϋπολογισμού της (πρβ. ΕλΣυν Ολ. 1386/2021, 1271/2018).

5. Σε εθνικό επίπεδο, προς εκπλήρωση της ως άνω υποχρέωσης θέσπισης του αναγκαίου νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση και τον έλεγχο των επιχειρησιακών προγραμμάτων, κατά βάση, εκδόθηκαν, μεταξύ άλλων: α) ο ν. 3614/2007 «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007-2013» (Α' 267), κατ' εξουσιοδότηση δε των ανωτέρω νόμων εκδόθηκε, β) ο ν. 4314/2014 (Α' 265) «Για της διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 (...)», γ) η 4941/7.11.2011 (Β' 2538) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με σκοπό τον προσδιορισμό των διαδικασιών δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του εθνικού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση έργων στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2007-2013, η οποία συνεχίζει να διέπει και τις συνεχιζόμενες πράξεις, όπως η προκειμένη, που εντάσσονται στο υπομέτρο 4.1 του ΠΑΑ της περιόδου 2014-2020 ως ανειλημμένες υποχρεώσεις του Μέτρου 121 του ΠΑΑ της περιόδου 2007-2013, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην απόφαση 1065/19.4.2016 (Β' 1273) του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων για τη θέσπιση διαδικασιών του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου του ΠΑΑ 2014-2020 (βλ. τίτλος ΙΙ, Διαδικασία ΙΙ.1.1.).

6. Από το συνδυασμό ιδίως των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 6 και 7 της άνω 4941/2011 ΚΥΑ προκύπτει ότι σε περίπτωση που, μετά από έλεγχο, διαπιστωθεί «παρατυπία», από την εκάστοτε αρμόδια Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής, σε πράξη της οποίας έχει αναλάβει τη διαχείριση [όπως είναι εν προκειμένω και η Μονάδα Επενδύσεων στις Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής του ΠΑΑ που διαχειρίζεται τις πράξεις του υπομέτρου 4.1 για τις δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν κατά την περίοδο 2007-2013 σύμφωνα με την 24944/20.9.2016 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Β' 3066), αρ. 3 περ. δ που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του αρ. 65 του ν. 4314/2014], εκδίδεται απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης για την ακύρωση του συνόλου ή μέρους της

δημόσιας χρηματοδότησης, η οποία αποτελεί και το νόμιμο τίτλο για την ανάκτηση, τυχόν, ποσών που έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως, κατόπιν της αντίστοιχης κατάργησης της δημόσιας συνεισφοράς στη χρηματοδότηση.

7. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση παρατυπίας [βλ. αρ. 1 παρ. 2 του Καν. 2988/1995, που συνιστά κανονιστικό συμπλήρωμα και ερμηνευτικό εργαλείο τόσο για το σύστημα δημοσιονομικών ελέγχων και διορθώσεων των τομεακών Κανονισμών όσο και για το τυχόν εθνικό πλαίσιο που θεσμοθετείται σε εφαρμογή του κοινοτικού πλαισίου (βλ. αποφάσεις C- 599/13 σκ. 37, C- 669/11 σκ. 45, C- 150/10, σκ. 69, C-420/06 .61, C- 367/09, σκ. 36 έως και 38, Ελ.Συν. Ολ. 1440/2022, σκ. 21), αρ. 2 παρ. 36 του Καν. 1303/2013, αρ. 1 περ. 6 του ν. 3614/2007 και αρ. 1 της 4941/2011 ΚΥΑ] είναι, μεταξύ των άλλων προϋποθέσεων, η διαπίστωση παραβίασεως του ενωσιακού ή του κατ' εφαρμογή αυτού εθνικού δικαίου (πρβ. Ελ.Συν. Ολομ. 18/2020, σκ. V.A, Τμ Έβδομο 539/2024, σκ. 3, Τμ. I 1450/2018, σκ. IV.5, πρβλ. απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, *Județul Neamț και Județul Bacău*, C-260/14 και C-261/14, σκέψεις 37 και 43, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2017, *Compania Nadolională de Administrare a Infrastructurii Rutiere*, C-408/16, σκέψη 55). Περαιτέρω, το σύστημα επιχορηγήσεων που έχει καθιερωθεί με τη νομοθεσία της Ένωσης στηρίζεται, μεταξύ άλλων, στην εκπλήρωση από τον δικαιούχο σειράς υποχρεώσεων τις οποίες αναλαμβάνει με την απόφαση ένταξης της Πράξης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και οι οποίες του παρέχουν το δικαίωμα να λάβει την εγκεκριμένη χρηματοδοτική συνδρομή. Τέτοιοι όροι δύνανται να τίθενται, μεταξύ άλλων, για την εξυπηρέτηση της άρτιας υλοποίησης του φυσικού αντικειμένου και της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης της δημόσιας χρηματοδότησης. Ως εκ τούτου στην έννοια της παρατυπίας εμπίπτει, μεταξύ άλλων, η παράβαση των όρων από τους οποίους εξαρτάται το δικαίωμα λήψης της χρηματοδοτικής συνδρομής, και αναλαμβάνει να εκπληρώσει ο δικαιούχος, ήτοι η εκτέλεση του φυσικού αντικειμένου της πράξης σύμφωνα με την απόφαση ένταξης (Ελ.Συν. Ολ. 701/2024, σκ. 5, 1440/2022, σκ. 66, 18/2020 σκ. V.A, πρβλ. απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2020, C-743/2018, *LSEZ SIA «Elme Messer Metalurgs» κατά Latvijas*

Investīciju un attīstības aģentūra, σκ. 54, της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Baltlanta, C 410/13, σκέψεις 56 έως 58, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008 Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ., C-383/06 έως C-385/06, σκέψη 56, της 19ης Ιανουαρίου 2006 Comunità montana della Valnerina C-240/2003, σκ. 76, 84-87).

8. Με την 4985/21.6.2010 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Β' 1026) καθορίστηκε το θεσμικό πλαίσιο για την αποτελεσματική διαχείριση, εφαρμογή και παρακολούθηση των καθεστώτων ενίσχυσης που παρέχονται στο πλαίσιο του Μέτρου 121 "Εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων" του Άξονα 1 "Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας" του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας, περιόδου 2007-2013, που εγκρίθηκε με την Ε(2007) 6015/29-11-2007 Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στόχος της χρηματοδοτικής παρέμβασης του Μέτρου αυτού, είναι η στήριξη των επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις έτσι ώστε να εκσυγχρονιστούν, να βελτιώσουν τις παραγωγικές και περιβαλλοντικές τους επιδόσεις, με απώτερο σκοπό την τόνωση του γεωργικού εισοδήματος και της γεωργικής απασχόλησης και τη μείωση της μακροχρόνιας αποεπένδυσης του γεωργικού τομέα. Ακολούθως εκδόθηκε η 146/11.1.2011 πρόσκληση του Υπουργού Ανάπτυξης και Τροφίμων (Β' 12) για την υποβολή αιτήσεων ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων, στο πλαίσιο του άνω Μέτρου.

9. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο αρ. 31 της 4985/2010 ΚΥΑ (βλ. και αρ. 1 και 7 τα απόφασης ένταξης) οι δικαιούχοι των ενισχύσεων υποχρεούνται να υλοποιήσουν το εγκεκριμένο επενδυτικό σχέδιο βελτίωσης της γεωργικής τους εκμετάλλευσης σύμφωνα με την υποβληθείσα αίτηση, την ατομική απόφαση έγκρισης πράξης και το αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο. Περαιτέρω κατά τα οριζόμενα στο αρ. 24 της ίδιας ΚΥΑ (βλ. και αρ. 4 απόφασης ένταξης), όπως η παράγραφος 4 τροποποιήθηκε με το αρ. 1 παρ. 8 της κοινής απόφασης των Υπουργών Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων 2176/28.1.2014 (Β' 250), η παρακολούθηση της υλοποίησης των επενδυτικών

σχεδίων Βελτίωσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των δικαιούχων γίνεται με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής ΠΑΑ – Ανταγωνιστικότητα (ήδη για τις συνεχιζόμενες πράξεις στο ΠΑΑ περιόδου 2014-2020, της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής ΠΑΑ, κατόπιν της ΚΥΑ 24944/20.9.2016, βλ. παραπάνω σκ. 6) με την υποστήριξη Επιτροπών Παρακολούθησης και συνίσταται στην: α) παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης των επενδυτικών Σχεδίων Βελτίωσης των δικαιούχων, β) παραλαβή των επενδύσεων, και γ) πιστοποίηση της ολοκλήρωσης της υλοποίησης του επενδυτικού Σχεδίου Βελτίωσης της εκμετάλλευσης του δικαιούχου. Στο πλαίσιο υποβολής αιτημάτων αποπληρωμής, για την πιστοποίηση της ολοκλήρωσης των επενδυτικών σχεδίων, οι Επιτροπές Παρακολούθησης πιστοποιούν την ολοκλήρωση εφόσον συντρέχουν, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) Έχει γίνει παραλαβή για το σύνολο των επενδύσεων του επενδυτικού σχεδίου σύμφωνα με την ατομική απόφαση έγκρισης πράξης ή έχει γίνει παραλαβή για μέρος των επενδύσεων του επενδυτικού σχεδίου, και σε κάθε περίπτωση οι επενδύσεις που παρελήφθησαν προσαρμόζονται λειτουργικά στις συνθήκες και δραστηριότητες της γεωργικής εκμετάλλευσης του δικαιούχου και επίσης πληρούνται οι προϋποθέσεις ένταξης του Μέτρου 121. β) έχει πιστοποιηθεί η καλή λειτουργία των επενδύσεων, γ) οι επενδύσεις συμμορφώνονται με τα ισχύοντα κοινοτικά πρότυπα και τις εθνικές προδιαγραφές, δ) επιτυγχάνονται οι στόχοι του καθεστώτος, όπως αυτοί προσδιορίζονται στην ατομική απόφαση έγκρισης πράξης, ε) τηρούνται οι υποχρεώσεις δημοσιότητας, όπως αυτές προβλέπονται στον Καν. (Ε.Ε.) αριθ. 1974/2006, όπως ισχύει κάθε φορά. Εξάλλου, κατά τα οριζόμενα στο αρ. 25 της ΥΑ 146/2011 (βλ. και αρ. 10 της ΚΥΑ 4985/2010, όπως επίσης και αρ. 4 της απόφασης ένταξης) η καταβολή της ενίσχυσης, εκτός των περιπτώσεων προκαταβολής, χορηγείται απολογιστικά σε τρεις (3) το πολύ δόσεις, με τη μορφή επιδότησης κεφαλαίου, μετά την υλοποίηση, εξόφληση και παραλαβή των επενδύσεων.

10. Στην υπό κρίση υπόθεση, από όλα τα στοιχεία του φακέλου, προκύπτουν τα ακόλουθα:

11. Με την 26351-146/13.12.2013 απόφαση του Ειδικού Γραμματέα Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και

Τροφίμων εγκρίθηκε το επενδυτικό σχέδιο του εκκαλούντος για τη βελτίωση της γεωργικής του εκμετάλλευσης, προκειμένου να λάβει οικονομική ενίσχυση, στο πλαίσιο του Μέτρου 1.2.1. «Εκσυγχρονισμός Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων» του Άξονα 1 του «Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης» της περιόδου 2007-2013. Η δημόσια οικονομική ενίσχυση προσδιορίστηκε σε ποσοστό 50% του συνολικού προϋπολογισμού της επένδυσης, ύψους 330.572,10 ευρώ, ήτοι σε ποσό 165.286,04 ευρώ και η αναλογούσα ιδιωτική συμμετοχή του εκκαλούντος αντιστοιχούσε στο υπολειπόμενο ποσό των 165.286,04 ευρώ. Με την 2567/28.3.2016 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων (ΑΔΑ: Ω3ΗΥ4653ΠΓ-Λ1Ω, βλ. και τις 9393/1.9.2017, 12584/14.11.2017, 1594/26.2.2018, 2110/12.3.2018, 5365/26.6.2018, 7312/22.8.2018, 9298/22.10.2018 όμοιες, τροποποιητικές της ως άνω, αποφάσεις του ιδίου με ΑΔΑ: 70ΖΜ4653ΠΓ-ΤΧΕ, 7ΧΡΑ4653ΠΓ-ΞΛΜ, ΨΣΖ04653ΠΓ-ΑΛΡ, ΩΓΤ64653ΠΓ-Ω7Ζ, 6ΥΞ34653ΠΓ-ΓΟΝ, ΩΔ9Δ4653ΠΓ-ΝΧΤ, 73ΤΡ4653ΠΓ-ΕΜ9, αντίστοιχα) αποφασίστηκε η συνέχιση της χρηματοδότησης του επενδυτικού σχεδίου του εκκαλούντος, στο πλαίσιο του Μέτρου 4.1.1. του «Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης» της νέας προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

12. Μετά την υποβολή εκ μέρους του εκκαλούντος της 8253/7.8.2015 πρώτης (1^{ης}) αιτήσεως του πληρωμής, καταβλήθηκε σε αυτόν στις 16.12.2015, το ποσό των 33.761,0 ευρώ, ως αναλογούσα, στο μέρος του επενδυτικού του σχεδίου, οικονομική ενίσχυση, από τους πόρους του προγράμματος. Στις 4.7.2016 πραγματοποιήθηκε επιτόπιος έλεγχος από την Επιτροπή Παρακολούθησης. Κατά τον έλεγχο, γεγονός που δεν αμφισβητείται από την έφεσή, διαπιστώθηκε ότι δεν βρέθηκαν στην εκμετάλλευση του δικαιούχου στοιχεία της επένδυσης που ενισχύθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης (1^{ης}) ως άνω αίτησης πληρωμής. Ειδικότερα, δεν βρέθηκαν α) η φρέζα, β) το σκαλιστικό, γ) η σπαρτική μηχανή, δ) τα υδραυλικά μπράτσα φόρτωσης.

13. Στις 10.5.2018 κοινοποιήθηκε στον εκκαλούντα (βλ. την από ίδια ημερομηνία έκθεση επιδόσεως του υπαλλήλου της Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Π.Ε. Σερρών που υπογράφει ο εκκαλών) η 3516/27.4.2018 πρόσκληση – ειδοποίηση της Μονάδας Επενδύσεων στις

Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις της Ειδικής υπηρεσίας Εφαρμογής του ΠΑΑ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ως Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης (βλ. παραπάνω σκ. 6) με την οποία κλήθηκε ο εκκαλόν να επιστρέψει άμεσα το ποσό των 33.761,00 ευρώ που αντιστοιχεί στο ποσό της ως άνω πρώτης (1^{ης}) δόσης, εξαιτίας των ευρημάτων της από 4.7.2016 ως άνω επιτόπιας επαλήθευσης της Επιτροπής Παρακολούθησης. Ειδικότερα, στη μνημονευόμενη πρόσκληση γίνεται μνεία του 389Α/4.7.2016 πρακτικού της άνω Επιτροπής, στο οποίο ενσωματώνονται τα πορίσματα του από 4.7.2016 επιτόπιου ελέγχου, με την αναφορά ότι ο εκκαλόν έλαβε γνώση του εν λόγω πρακτικού, συνυπογράφοντάς το.

14. Κατόπιν των ανωτέρω εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση με την οποία επιβάλλεται δημοσιονομική διόρθωση για το σύνολο της ενίσχυσης που έλαβε ο εκκαλόν, πλέον τόκων από την ημερομηνία της άνω πρόσκλησης για επιστροφή του ποσού, με την αιτιολογία ότι από τις επενδύσεις που ενισχύθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης (1^{ης}) ως άνω πληρωμής βρέθηκε μόνο το άροτρο, ενώ επιπρόσθετα ο εκκαλόν ουδέποτε ολοκλήρωσε το επενδυτικό του σχέδιο βάσει του οποίου είχε ενταχθεί στο καθεστώς χρηματοδότησης.

15. Με τον πρώτο λόγο της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης του εκκαλούντος πριν την έκδοση της προσβαλλόμενης καταλογιστικής σε βάρος του πράξης. Ισχυρίζεται δε ότι με το 3516/27.4.2018 έγγραφο της ΕΥΕ ΠΑΑ κλήθηκε να επιστρέψει το ποσό της 1^{ης} δόσης χωρίς να του δοθεί η δυνατότητα να προβάλλει τις αντιρρήσεις του.

16. Από τις διατάξεις των άρθρων 2, 4, 5 και 6 της 4941/2011 ΚΥΑ προκύπτει ότι πριν την έκδοση της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης υφίσταται διαδικαστικό στάδιο διαπίστωσης της παρατυπίας και ενημέρωσης του δικαιούχου, από τον αρμόδιο φορέα που έχει αναλάβει τη διαχείριση της ελεγκτέας πράξης, όπως είναι εν προκειμένω η Μονάδα Επενδύσεων στις Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις της ΕΥΕ ΠΑΑ (βλ. παραπάνω σκ. 6). Ειδικότερα, ο αρμόδιος Φορέας Διαχείρισης συντάσσει έκθεση ελέγχου στην οποία καταγράφονται τα πορίσματα του ελέγχου με την απαραίτητη, σαφή και κατάλληλη, τεκμηρίωση των διατάξεων που παραβιάστηκαν και τυχόν ποσό για το οποίο προτείνεται

δημοσιονομική διόρθωση ή κατά περίπτωση, αναλόγως εάν υφίσταται αχρεώστητη ή παράνομη διενεργηθείσα καταβολή, ανάκτηση. Η έκθεση ελέγχου κοινοποιείται εγγράφως στον ελεγχόμενο μαζί με πρόσκληση για την επιστροφή του τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού. Εφόσον ο ελεγχόμενος διαφωνεί με το πόρισμα του ελέγχου έχει δικαίωμα να υποβάλλει τις αντιρρήσεις του, στο στάδιο αυτό, στην υπηρεσία που διενήργησε τον έλεγχο, εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών και σε περίπτωση που είτε ο ελεγχόμενος δεν υποβάλλει αντιρρήσεις, είτε στην περίπτωση που οι αντιρρήσεις του απορριφθούν εκδίδεται απόφαση δημοσιονομικής διόρθωση με τυχόν ανάκτηση από τα αρμόδια όργανα του αρ. 6 της ως άνω Κ.Υ.Α..

17. Η προβλεπόμενη στην ως άνω Κ.Υ.Α. σύνθετη διοικητική διαδικασία που καταλήγει στην απόφαση για την επιβολή του εκάστοτε διοικητικού μέτρου, συναρθρώνεται από διαδικαστικούς τύπους, σκοπούντες στην τήρηση των αρχών της διαφάνειας και της σαφήνειας κατά τη λήψη δυσμενών διοικητικών μέτρων, προς διασφάλιση και των δικαιωμάτων άμυνας των βαρυνόμενων με αυτά, η παράκαμψη των οποίων επιφέρει την ακύρωση του διοικητικού μέτρου μόνο στον βαθμό που στοιχειοθετείται προσβολή των θετών διατάξεων και των γενικών αρχών του Δικαίου της Ένωσης ή των δικαιωμάτων του καθ' ου το μέτρο, οι σχετικοί δε ισχυρισμοί παρίστανται λυσιτελείς μόνον υπό την προϋπόθεση ότι ο αιτών δικαστική προστασία επικαλείται και αποδεικνύει μία τέτοια προσβολή (ΕΛΣυν Ολ. 703/2024, σκ. 7 και εκεί νομολογία).

18. Η ενδεχόμενη προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας και ειδικότερα του δικαιώματος ακρόασης συνεπάγεται την ακύρωση της απόφασης που εκδόθηκε κατά το πέρας της σχετικής διοικητικής διαδικασίας μόνον στην περίπτωση που, αν δεν υπήρχε η πλημμέλεια αυτή, η εν λόγω διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα. Συναφώς, παρέχεται ένα περιθώριο εκτίμησης στο Δικαστήριο να αξιολογήσει την ύπαρξη ή μη ουσιώδους προσβολής του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης και συνακόλουθα τη λυσιτέλεια του σχετικώς προβαλλόμενου λόγου, σε συνάρτηση με τις ειδικές περιστάσεις κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης και ιδίως με τη φύση της απόφασης, το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτή εκδόθηκε και το πραγματικό της υπόβαθρο. Ειδικότερα δε,

πλημμέλειες κατά τη διαδικασία σύνταξης και κοινοποίησης της έκθεσης ελέγχου μετά του σχετικού πορίσματος και υποβολής αντιρρήσεων επιδρούν στο κύρος της επιγενόμενης ανάκτησης εφόσον κριθεί, ύστερα από συνεκτίμηση των νομικών και πραγματικών δεδομένων κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης, ότι έθιξαν ουσιωδώς το δικαίωμα άμυνας και προηγούμενης ακρόασης του ελεγχόμενου, υπό την έννοια ότι ο ελεγχόμενος περιήλθε σε κατάσταση πρακτικής αδυναμίας να προβάλλει στον κατάλληλο χρόνο ισχυρισμούς που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διαφορετική - ευνοϊκότερη κρίση - τα επιβάλλοντα την ανάκτηση όργανα (βλ. αποφ. ΔΕΕ, C-383/13, PPU, σκ. 38, ΕλΣυν Ολ. 703/2024, 2119, 747/2020 σκ. 8, 1038/2017, σκ. II Δ, 1794/2018, σκ. 30).

19. Στην προκειμένη περίπτωση, αν και δεν προηγήθηκε, ξεχωριστή έκθεση ελέγχου από τον αρμόδιο Φορέα Διαχείρισης και δη την ΕΥΕ ΠΑΑ, εν τούτοις, με το 3516/27.4.2018 έγγραφό της η τελευταία, υιοθέτησε τα πορίσματα της από 4.7.2016 επιτόπιας επαλήθευσης της Επιτροπής Παρακολούθησης. Περαιτέρω, όπως συνομολογεί ο εκκαλών στην έφεσή του ενημερώθηκε για την επιτόπια επαλήθευση της Επιτροπής με τα 10657/23.5.2016 και 13294/28.6.2016 έγγραφα της Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας Σερρών για τον επιτόπιο έλεγχο που θα διεξαγόταν στην γεωργική του εκμετάλλευση, στο πλαίσιο του οικείου προγράμματος χρηματοδότησης και για τις προθεσμίες υλοποίησης της επένδυσής του. Η προηγούμενη αυτή ενημέρωση ήταν κρίσιμη καθ' ότι καταδείκνυε το σκοπό του ελέγχου και προειδοποιούσε έγκαιρα και κατάλληλα τον εκκαλούντα για την σημασία της τήρησης των υποχρεώσεών του, ειδικά, σε σχέση με τις προβλεπόμενες προθεσμίες υλοποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του επενδυτικού του σχεδίου. Το πόρισμα δε του επιτόπιου ελέγχου περιήλθε σε γνώση του εκκαλούντος, όπως αυτός συνομολογεί, σε κάθε περίπτωση, δεν το αμφισβητεί κατά την πραγματική του βάση, ήτοι ως προς το γεγονός ότι δεν βρέθηκαν, κατά τον έλεγχο, τα συγκεκριμένα στοιχεία της επένδυσης που είχαν χρηματοδοτηθεί με την 1η δόση. Πέραν τούτων, με την 3516/27.4.2018 πρόσκληση της ΕΥΕ ΠΑΑ, ενημερώθηκε κατάλληλα και κατ' επανάληψη για τις ελλείψεις στην επένδυσή του καθώς επίσης και για τις επαπειλούμενες δημοσιονομικές συνέπειες σε βάρος του. Εξάλλου, κατά το σαφές

γράμμα της διάταξης του αρ. 5 παρ. 1 της ΚΥΑ 4941/2011 με την κοινοποίηση της πρόσκλησης αυτής από τον Φορέα Διαχείρισης εκκινεί η προθεσμία υποβολής αντιρρήσεων εκ μέρους του ελεγχόμενου. Σημειωτέον ότι το οικείο νομοθετικό πλαίσιο τελούσε σε γνώση του εκκαλούντος τόσο λόγω της υπαγωγής του στο πρόγραμμα χρηματοδότησης, όσο και λόγω της σαφούς αναφοράς της ΚΥΑ 4941/2011 στο σώμα της άνω πρόσκλησης. Ως εκ τούτου, ο εκκαλών ενημερώθηκε προσηκόντως για τις διαπιστωθείσες παραβάσεις και τις επαπειλούμενες δημοσιονομικές συνέπειες σε βάρος του, παρασχέθηκε δε σε αυτόν επαρκές χρονικό διάστημα, για να προετοιμάσει την άμυνά του και να υποβάλλει τις αντιρρήσεις του σε στάδιο που προηγείτο χρονικά κατά το οποίο μπορούσε ενδεχομένως να επηρεάσει την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης. Επομένως, ο προσβαλλόμενος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

20. Με το δεύτερο λόγο της κρινόμενης έφεσης ο εκκαλών προβάλλει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πάσχει στην αιτιολογία της, καθ' ο μέρος δεν προσδιορίζει το βαθμό υπαιτιότητας που του αποδίδεται, δοθέντος ότι ο ίδιος, κατά τα ιστορούμενα, ζητάει την απαλλαγή του, ενώ αποδίδει την ευθύνη της μη ολοκλήρωσης της επένδυσής του στον αντισυμβαλλόμενο προμηθευτή του, ο οποίος δεν του παρέδωσε το σύνολο των προϊόντων που παρήγγειλε.

21. Η στοιχειοθέτηση «παρατυπίας» προϋποθέτει όπως η διαπιστωθείσα παρατυπία οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, ήτοι πρέπει αυτή να εμπίπτει στη σφαίρα ευθύνης του δικαιούχου της ενίσχυσης. Δε συναρτάται δε αυτή (παρατυπία) με τη συνδρομή πταίσματος και κατά συνέπεια η επίκληση και έλλειψη προθέσεως ή αμέλειας εκ μέρους του δικαιούχου δεν είναι αναγκαία για την ύπαρξη αυτής. Περαιτέρω, η υποχρέωση επιστροφής του οφέλους που αποκτήθηκε αδικαιολογήτως μέσω παρατυπίας δεν συνιστά κύρωση, αλλά διοικητικό μέτρο αμιγώς αποκαταστατικού χαρακτήρα, συνεπεία της αντικειμενικής διαπιστώσεως ότι δεν συνέτρεχαν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λήψη του οφέλους (πρβ. ΕλΣυν Ολ. 2040/2020, σκ. 15, ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1178/2022, σκ. 8, απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, *Județul Neamț* και *Județul Bacău*, C-260/14 και C-261/14, σκέψη 50, της 1ης Οκτωβρίου 2020, LSEZ SIA *Elme Messer Metalurģs* κατά *Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra*, C-743/18,

σκ. 64-65). Καθ' ο μέρος επομένως προβάλλεται με την έφεση έλλειψη υπαιτιότητας του εκκαλούντος, ο λόγος είναι απορριπτέος ως ερειδόμενος επί εσφαλμένης νομικής προϋπόθεσης και αλυσιτελής δοθέντος ότι η συνδρομή πταίσματος δε προϋποτίθεται για τη στοιχειοθέτηση της παρατυπίας.

22. Κατ' εκτίμηση, των προβαλλόμενων με την έφεσή του και δοθέντος ότι ο εκκαλών υποστηρίζει την έλλειψη υπαιτιότητας (βλ. σελ. 13 της έφεσης) ο λόγος πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της συνδρομής γεγονότων ανωτέρας βίας. Ειδικότερα, στο πλαίσιο τήρησης της ενωσιακής αρχής της αναλογικότητας ο δικαιούχος απαλλάσσεται της υποχρέωσης επιστροφής της ενίσχυσης, εφόσον αποδείξει ότι η συντελεσθείσα παράβαση, οφείλεται σε ανωτέρα βία, δηλαδή σε γεγονότα ξένα προς τη βούλησή του, ασυνήθη και απρόβλεπτα (αντικειμενικό στοιχείο) οι συνέπειες των οποίων δεν μπορούσαν να αποφευχθούν με όση επιμέλεια και αν είχε καταβληθεί (υποκειμενικό στοιχείο) [βλ. αιτ. σκ. 5, αρ. 2, 59 παρ. 7, 64 παρ. 2 α, Καν. 1306/2013, αρ. 33 ΚΥΑ 4895/2010, Ανακοίνωση C(88) 1696 της Επιτροπής περί της «Ανωτέρας βίας στο ευρωπαϊκό γεωργικό δίκαιο» (88/C 259/07)]. Πράξεις, έστω και δόλιες αντισυμβαλλομένων του δικαιούχου, εμπίπτουν στους συνήθεις επιχειρηματικούς κινδύνους που αναλαμβάνει ο επιχειρηματίας και δε θεωρούνται ότι είναι ανεξάρτητες από τη βούλησή του, ενώ εναπόκειται σε αυτόν να επιλέξει προσεκτικά τα πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσεται και να τους δεσμεύει επαρκώς με τη σύμβαση, ώστε να τηρούν τους συμβατικούς όρους. Πέραν αυτών, ο δικαιούχος οφείλει να επιβλέπει με επιμέλεια την εξέλιξη των υποθέσεών του και να αντιδρά προσηκόντως όταν διαπιστώνει κάποια ανωμαλία, οφείλει δε αν χρειαστεί να βρει άλλους προμηθευτές και πρέπει να τηρεί απαρεγκλίτως τις προθεσμίες που προβλέπονται από τις σχετικές ρυθμίσεις (βλ. Ανακοίνωση C(88) 1696 της Επιτροπής, κεφ. I, ΔΕΚ απόφαση της 22.1.1986, C-266/1984, της 27.10.1987, C 109/1986, ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1362/2023, σκ. 7 επ., 1620/2023, σκ. 37 επ. κ.α.).

23. Πέραν των ανωτέρω, στο άρθρο 33 της ΚΥΑ 4985/2010, (ρύθμιση που επαναλαμβάνεται και στο άρθρο 9 της απόφασης ένταξης), προβλέπεται ειδική διαδικασία για την ενημέρωση της ΕΥΕ ΠΑΑ, που συνίσταται στην δυνατότητα της έγγραφης ειδοποίησής της από το δικαιούχο, σε περιπτώσεις συνδρομής

γεγονότων ανωτέρας βίας σε προθεσμία δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την συνδρομή του επίμαχου γεγονότος, στη σχετική δε κοινοποίηση ορίζεται ότι πρέπει να περιλαμβάνονται και όλα τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία. Με την πρόβλεψη της ανωτέρω διαδικασίας διασφαλίζεται η επίκαιρη προβολή του προβλήματος που παρουσιάστηκε κατά την εκτέλεση του επενδυτικού σχεδίου, ώστε να κριθεί έγκαιρα η δυνατότητα υλοποίησής του, αλλά και η αποτροπή της καταχρηστικής χρησιμοποίησής του ως λόγο απαλλαγής του λήπτη της ενίσχυσης από τις υποχρεώσεις του (βλ. ΕλΣυν Τμ Έβδομο 16020/2023, σκ. 38-39, 1662/2021, σκ. 33, Τμ Ι 268/2020, σκ. IV.1).

24. Στην προκειμένη περίπτωση ο εκκαλών ουδόλως επικαλείται, ούτε αποδεικνύει την τήρηση της άνω διαδικασίας, ή έστω την, με οποιονδήποτε τρόπο, έγκαιρη ενημέρωση του αρμοδίου Φορέα Διαχείρισης. Τουναντίον ο εκκαλών κατά τα εκτιθέμενα στην κρινόμενη έφεσή του συνομολογεί ότι καθυστέρησε στην έναρξη της επένδυσής του, ελπίζοντας στην παράταση του χρόνου ολοκλήρωσης (βλ. σελ. 3 της έφεσης), και ότι μερίμνησε να παραγγείλει τα στοιχεία της επένδυσης που χρηματοδοτήθηκαν με την 1^η ως άνω δόση από τον αντισυμβαλλόμενο προμηθευτή του, μόλις το έτος 2015, όταν ήδη είχε παρέλθει σημαντικό χρονικό διάστημα από την έγκριση του σχεδίου βελτίωσης της εκμετάλλευσής του. Επιπλέον, ούτε προκύπτει, ούτε ο ίδιος ο εκκαλών επικαλείται συγκεκριμένες ενέργειές του, στις οποίες προέβη, προκειμένου να δεσμεύσει ή έστω να υποχρεώσει τον αντισυμβαλλόμενό του, δικαστικά ή με άλλον νόμιμο τρόπο, στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών του, για την παράδοση του εξοπλισμού που είχε παραγγείλει. Η δε 15684/2018 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης την οποία επικαλείται, αφορά σε αγωγή του αντισυμβαλλόμενου προμηθευτή, εναντίον του εκκαλούντος, για απόδοση δανείου που φέρεται να χορηγήθηκε από τον πρώτο, προς τον εκκαλούντα, για την αγορά των παραγγελθέντων ειδών και ζητείτο η απόδοσή του. Σε κάθε περίπτωση, η απορριπτική επί της άνω αγωγής, δικαστική απόφαση, δεν αναδεικνύει, στοιχεία που στοιχειοθετούν τη συνδρομή λόγων «ανωτέρας βίας» στο πρόσωπο του εκκαλούντος. Ο προβαλλόμενος επομένως λόγος έφεσης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

25. Με τον τρίτο λόγο ο εκκαλών προβάλλει ότι καθ' ο μέρος ζητείται η επιστροφή του συνόλου της πρώτης (1^{ης}) δόσης που του καταβλήθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας, διότι θα έπρεπε να αφαιρεθεί από το ανακτώμενο ποσό, τουλάχιστον το 50%, της αξίας, που αντιστοιχεί στο χρηματοδοτούμενο μέρος της αξίας, του αρότρου που βρέθηκε στην εκμετάλλευσή του. Κατά τον εκκαλούντα, η ανάκτηση θα έπρεπε να περιοριστεί τουλάχιστον στο ήμισυ της αξίας του αρότρου, ήτοι στο ποσό των (21.000,0 ευρώ η φερόμενη αξία του αρότρου *50%=) 10.500,0 ευρώ.

26. Για τον υπολογισμό του ύψους της δημοσιονομικής διόρθωσης (αρ. 33 παρ. 1 Καν. 1290/2005 και ήδη αρ. 56 Καν. 1306/2013) όταν η οικεία εθνική αρχή καλείται να προσδιορίσει το ποσό προς επιβολή, οφείλει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, κατά τρόπο ώστε το ποσό του οποίου ζητείται η επιστροφή να μην είναι δυσαναλόγως υψηλό σε σχέση με τις διαπραχθείσες παρατυπίες, και να προβαίνει, υποχρεωτικά, σε κατά περίπτωση εξέταση, λαμβάνοντας, κάθε φορά, υπόψη της, ως κριτήρια, τη φύση της διαπιστωθείσας παρατυπίας, τη σοβαρότητά της και την οικονομική ζημία την οποία προκάλεσε ή μπορούσε να προκαλέσει στο ΕΓΤΑΑ και όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως που αφορούν σε ένα από τα προαναφερόμενα κριτήρια (ΕΛΣυν Ολ. 932/2024, σκ. 25, 1301/2020, σκ. 4, πρβλ. απόφαση του ΔΕΕ, της 6ης Δεκεμβρίου 2017, *Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere SA*, κατά *Ministerul Fondurilor Europene – Direcția Generală Managementul Fondurilor Externe*, C-408/16, σκ. 60-66, απόφαση της 8ης Ιουνίου 2023, *ANAS* κατά *Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti*, C-545/2021, σκ. 41 επ.).

27. Περαιτέρω οι ενισχύσεις που παρέχονται, στο πλαίσιο των άρθρων 20 παρ. β εδ. ι και 26 του Κανονισμού 1698/2005 (ΕΕ L 277, σ. 1) όπως η προκειμένη (βλ. Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, όπως εγκρίθηκε από την Επιτροπή, κεφ. 5.1) για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) ο οποίος συνεχίζει να εφαρμόζεται με βάση το αρ. 88 του Κανονισμού 1305/2013 της 17.12.2013 (ΕΛ 20.12.2013) και μετά την κατάργησή του, στις πράξεις που υλοποιούνται σύμφωνα με τα προγράμματα που εγκρίνονται από την Επιτροπή πριν την 1.1.2014, έχουν

ως στόχο τη βελτίωση της συνολικής απόδοσης της γεωργικής εκμετάλλευσης μέσω των υλοποιούμενων επενδύσεων (βλ. απόφαση 15.5.2014 ΔΕΕ, στην υπόθεση C-135/13, Szatmári Malom Kft. Κατά Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Központi Szerve, σκ. 35, 36, 41). Στο πλαίσιο αυτό, από το οικείο κανονιστικό πλαίσιο (βλ. παραπάνω σκ. 9) επιτρέπεται η ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων που δεν ολοκληρώθηκαν πλήρως, πλην όμως, υπό τη συνδρομή των όρων του άρθρου 24 της 4985/2010 ΚΥΑ, όπως ισχύει, μεταξύ των οποίων είναι η επίτευξη των στόχων του καθεστώτος ενίσχυσης που εν γένει αφορούν στη βελτίωση της συνολικής απόδοσης της γεωργικής εκμετάλλευσης του δικαιούχου και η προσαρμογή, κατά λειτουργικό τρόπο, των επιδοτούμενων στοιχείων με τις εν γένει δραστηριότητες της γεωργικής εκμετάλλευσης.

28. Με βάση τα ανωτέρω λαμβάνοντας υπόψη ότι έναντι του συνολικού ύψους της επένδυσης, 330.572,10 ευρώ, εκτελέστηκε μόνο η αγορά ενός αρότρου, αξίας 21.000,0 ευρώ, το Τμήμα κρίνει ότι το στοιχείο αυτό δεν αποδείχθηκε ότι μπορεί αυτοτελώς να ικανοποιήσει τους διαρθρωτικούς στόχους του προγράμματος. Και αυτό διότι το εν λόγω στοιχείο συνιστά παρελκόμενο εργαλείο ενώ δεν αποδείχθηκε εάν και με ποιόν συγκεκριμένο τρόπο προσαρμόστηκε λειτουργικά στις συνθήκες και τις δραστηριότητες της γεωργικής του εκμετάλλευσης και κυρίως στο πως αυτό μεμονωμένα συνέβαλε στη βελτίωση της συνολικής απόδοσης αυτής (βλ. σκ. 8 της παρούσας). Ούτε, εξάλλου, ο εκκαλών, επικαλείται στοιχεία ή γεγονότα ή προβάλλονται, απ' αυτόν, συγκεκριμένοι ισχυρισμοί που κατατείνουν στο αντίθετο. Κατόπιν αυτών, δεν διαπιστώνεται ότι η επιβολή του μέτρου της συνολικής ανάκτησης παρίσταται δυσανάλογη και ο προβαλλόμενος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

29. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω πρέπει η ένδικη έφεση να απορριφθεί, να καταλογιστούν σε βάρος του εκκαλούντος τα δικαστικά έξοδα του Δημοσίου (αρ. 314 παρ. 1 ν. 4700/2020) και να διαταχθεί η κατάπτωση υπέρ του Δημοσίου του παραβόλου (αφού αφαιρεθεί το ποσό των 0,21 ευρώ, βλ. σκ. 1) που κατατέθηκε για την άσκησή της (αρ. 310 παρ. 1 ν. 4700/2020).

